

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

15 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Beata Janiszewska (przewodniczący)

SSN Adam Doliwa (sprawozdawca)

SSN Piotr Telusiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 15 stycznia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej J.M.

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z 8 lipca 2022 r., VI Ca 444/21,

w sprawie z powództwa Prokuratora Prokuratury Rejonowej Warszawa-

Śródmieście w Warszawie

przeciwko J.M. - zastępowanemu przez kuratora

adw. A.K., K.S. i małoletniej Z.M.

o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa,

**uchyla zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie
i przekazuje sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania
oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Adam Doliwa

Beata Janiszewska

Piotr Telusiewicz

[dr]

UZASADNIENIE

Prokurator Prokuratury Rejonowej Warszawa-Śródmieście w Warszawie wniósł przeciwko J.M., K.S. i małoletniej Z.M., reprezentowanej przez kuratora, powództwo o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa.

Wyrokiem z 15 kwietnia 2021 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie uwzględnił powództwo (pkt 1) i rozstrzygnął o kosztach postępowania (pkt 2 i 3).

Wyrokiem z 8 lipca 2022 r. Sąd Okręgowy w Warszawie, po rozpoznaniu apelacji J.M., oddalił apelację.

Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy, zgodnie z którymi J.M. i K.S. poznali się przez Internet na początku 2015 r. K.S. miała wówczas 17 lat i była w ciąży. Mieszkała w B.-B. wraz z rodzicami, starszym rodzeństwem, a także z 2-letnim synem J. pochodzącym ze związku z innym ustalonym mężczyzną. Rodzina K.S. była niezamożna i pozostawała na utrzymaniu jej ojca. J.M. mieszkał w W., miał 30 lat, prowadził działalność gospodarczą, w ramach której był udziałowcem w klinice medycznej. K.S. i J.M. zaczęli spotykać się i rozważać opcję wspólnego zamieszkania w W. Po urodzeniu się w dniu [...] 2015 r. dziecka, K.S. poinformowała J.M., że ze względów rodzinnych zostawi córkę w szpitalu i nie zamieszka wraz z nim w W. Wówczas pozwany, za zgodą matki, podjął decyzję, że będzie wychowywał dziecko. W opiece nad małoletnią Z. pomagała matka pozwanego A.M., wynajęte opiekunki oraz znajomi pozwanego.

J.M., nie będąc ojcem dziewczynki, 5 listopada 2015 r. przed kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego w B.-B. uznał swoje ojcostwo małoletniej Z.M.

Wobec niejasnych i budzących wątpliwości okoliczności zamieszkania małoletniej z J.M. oraz uznania przez niego swojego ojcostwa wobec Z.M., w 2016 r. zostało wszczęte postępowanie przygotowawcze prowadzone przez Prokuraturę Okręgową w Warszawie w sprawie o czyn zabroniony z art. 189a § 1 k.k., dotyczące przekazania dziecka przez jego matkę, ustalonemu mężczyźnie, jako rzekomemu ojcu biologicznemu, w zamian za uzyskanie korzyści majątkowej.

W listopadzie 2016 r. J.M. został tymczasowo aresztowany. Wówczas małoletnia Z.M. na stałe zamieszkała wraz z jego rodzicami, A.M. oraz A.M.1.

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie 7 grudnia 2016 r. wszczął z urzędu postępowanie o pozbawienie K.S. władzy rodzicielskiej nad małoletnią Z.M., a następnie postanowieniem z 4 stycznia 2017 r. pozbawił K.S. władzy rodzicielskiej nad małoletnią córką Z.M. i zmienił formę ograniczenia władzy rodzicielskiej J.M. nad małoletnią córką Z.M. z nadzoru kuratora na umieszczenie małoletniej w rodzinie zastępczej, u babki ojczystej A.M., zobowiązując rodzinę zastępczą do składania sprawozdań z pieczy nad dzieckiem co 6 miesięcy.

W toku prowadzonego przez Prokuraturę Okręgową w Warszawie postępowania przygotowawczego zostały zlecone badania DNA, które potwierdziły, że J.M. nie jest ojcem biologicznym małoletniej Z.M., natomiast z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością ojcem małoletniej jest inny ustalony mężczyzna, były partner matki dziecka i ojciec jej starszego syna.

Małoletnia Z.M. mieszka w C., w gminie G.K. W czasie postępowania przed Sądem pierwszej instancji dziewczynka miała ukończone 5 lat. Od urodzenia była wychowywana przez J.M., a po jego tymczasowym aresztowaniu w listopadzie 2016 r. - przez jego rodziców, A.M. i A.M.1. Obecnie dziewczynka również mieszka z rodzicami J.M. Małoletnia Z. jest emocjonalnie związana z A.M. i A.M.1., jak również z J.M.

J.M. utrzymuje kontakt z matką małoletniej, ale nie ma pomiędzy nimi bliższej relacji. K.S. nie korzysta z finansowej pomocy J.M. J.M. informuje K.S. o sprawach dotyczących jej córki oraz na jej prośbę przesyła zdjęcia dziecka.

Od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie skargę kasacyjną wywiódł pozwany, zaskarżając go w całości. Skarżący orzeczeniu Sądu drugiej instancji zarzucił: naruszenie prawa materialnego, tj. art. 86 k.r.o. w zw. z art. 5 k.c. w zw. z 47 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, poprzez ich błędną wykładnię; oraz naruszenie przepisów postępowania, co zdaniem skarżącego miało oczywisty wpływ na treść zaskarżonego wyroku, tj. 1) art. 278 § 1 w zw. z art. 235² § 1 pkt. 3 i 5, art. 227 w zw. z art. 162 k.p.c.; 2) art. 235² § 1 pkt. 3 i 5 w zw. z art. 227 k.p.c. i art. 241 w zw. z art. 162 k.p.c.; 3) art. 233 § 1 k.p.c. - przez brak uznania przez Sąd odwoławczy, że oddalenie przez Sąd pierwszej instancji wskazanych bliżej w skardze kasacyjnej wniosków dowodowych składanych przez pełnomocnika pozwanego J.M.,

było niezasadne, oraz przez dokonanie, przez Sądy *meriti*, oceny materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie w sposób dowolny i wybiórczy, to jest oparcie się także przez Sąd odwoławczy wyłącznie na wyniku badań genetycznych stron, bez uwzględnienia całokształtu okoliczności sprawy.

Powód nie złożył odpowiedzi na skargę kasacyjną.

Skarżący kasacyjnie J.M. zmarł [...] 2023 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej należało uznać za zasadne, co skutkowało uchyleniem zaskarżonego orzeczenia i przekazaniem sprawy Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy, po rozważeniu argumentów przedstawionych w skardze kasacyjnej, a także, a może zwłaszcza, po wzięciu pod uwagę zdarzenia prawnego, które nastąpiło po wydaniu orzeczenia przez Sąd drugiej instancji, tj. śmierci skarżącego kasacyjnie, doszedł do wniosku, że Sąd Okręgowy w Warszawie rozpoznając ponownie sprawę powinien rozważyć swoje rozstrzygnięcie w kontekście wpływu śmierci J.M., pozwanego w sprawie o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa, na dobro małoletniej Z.M.

Jak ustaliły Sądy *meriti*, małoletnia mieszka z rodzicami pozwanego. Dziewczynka od urodzenia była wychowywana przez J.M., a od 2016 r. jest wychowywana przez jego rodziców. Matka pozwanego ustanowiona została rodziną zastępczą dla małoletniej. Należy podkreślić, że małoletnia Z. jest emocjonalnie związana z rodzicami pozwanego, jak również była w ten sposób związana z J.M. Dziewczynka zna dalszą rodzinę pozwanego i jest z nią zżyta. Małoletnia ma zaspokojone wszystkie potrzeby. Uczęszcza do prywatnego przedszkola, ma opłacane dodatkowe zajęcia z języka angielskiego, a także zajęcia w ośrodku kultury. W domu ma własny pokój, zabawki, plac zabaw. Jest dzieckiem otoczonym należyłą opieką i miłością. Ma zapewniony spokój, bezpieczeństwo i wszystko to, co jest potrzebne dla jej prawidłowego rozwoju.

W okolicznościach ustalonych w sprawie Sądy *meriti* stanęły na stanowisku, że rozstrzygnięcie o ustaleniu bezskuteczności uznania ojcostwa przez skarżącego

pozostaje zgodne z dobrem dziecka, rozumianym jako prawo małoletniego dziecka do poznania swojej tożsamości genetycznej. Sąd drugiej instancji w uzasadnieniu swojego orzeczenia stwierdził, że ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa małoletniej leży w interesie Z.M. Zdaniem tego Sądu małoletnia nie powinna żyć w błędnym przekonaniu, że jej biologicznym ojcem jest J.M. a budowanie fałszywej tożsamości dziecka w przyszłości może mieć negatywne skutki dla jego stanu emocjonalnego oraz psychicznego. Aby małoletnia prawidłowo mogła się rozwijać, powinna mieć świadomość swojego pochodzenia. Przy tym, w ocenie Sądu Okręgowego, w okolicznościach sprawy tej fałszywej tożsamości nie towarzyszą godne ochrony więzi z ojcem, jakich można byłoby oczekiwać w relacji między rodzicem a dzieckiem. Istotna jest bowiem więź łącząca dziecko z mężczyzną, który dokonał uznania, wiedząc, że nie jest ojcem dziecka.

Sąd Najwyższy, uchylając zaskarżone skargą kasacyjną orzeczenie Sądu Okręgowego, zwraca uwagę na potrzebę dokonania ponownej oceny, czy w sytuacji dziecka, która obecnie obejmuje także nowy element w postaci śmierci ojca, powództwo należy uwzględnić, czy może oddalić. Oceny tej należy dokonać w świetle zasady dobra dziecka, jako reguły ochrony nadrzędnego interesu dziecka, wywodzącej się z prawa międzynarodowego i krajowego oraz mającej wsparcie w pozaprawnym systemie najważniejszych wartości społecznych (zasadach współżycia społecznego). Rozpoznając ponownie sprawę Sąd Okręgowy powinien zbadać, co w nowych, zmienionych przez śmierć pozwanego okolicznościach, najpełniej będzie realizowało zasadę dobra dziecka. W szczególności należy w sprawie rozważyć, i ocenić w kontekście potrzeby ustanowienia prawnej ochrony osobistych i majątkowych interesów małoletniej Z.M., skutki ewentualnego utrwalenia prawnej więzi tego dziecka z jego prawną babką ojcystą, A.M., jako rodziną zastępczą.

W ocenie Sądu Najwyższego skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie z uwagi na konieczność ponownego rozważenia sprawy według kryterium dobra dziecka. Należy zauważyć, że po zaakceptowaniu ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd pierwszej instancji - skoncentrowanych wokół tego, czy pozwany J. M. jest ojcem biologicznym dziecka, która to kwestia w drodze badania DNA została zweryfikowana negatywnie - Sąd drugiej instancji skonkludował swoje rozważania

prawne oddalając apelację pozwanego. Sąd Okręgowy przy ponownym rozpoznaniu sprawy powinien rozważyć, czy trafne było oparcie zaskarżonego kasacyjnie rozstrzygnięcia w zasadzie wyłącznie na wyniku badań genetycznych, a tym samym na założeniu, że w sprawie dobro dziecka zawęzić należy do prawa do poznania swojej genetycznej tożsamości. Sąd Najwyższy docenia spójność całokształtu wyводу i adekwatność argumentacji przedstawionych w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia Sądu Okręgowego, zauważa jednak, że opierają się one na wybranej perspektywie rozumienia dobra dziecka.

Za zasadne uznać należało zarzuty naruszenia prawa materialnego zgłoszone przez skarżącego kasacyjnie. Sąd Najwyższy pragnie zwrócić uwagę, że śmierć pozwanego, już po wniesieniu skargi kasacyjnej (o jego śmierci w dniu 2 marca 2023 r. poinformowała pełnomocnik skarżącego, uzupełniając brak formalny skargi), istotnie rzutuje na sytuację prawnorodzinną i prawnośпадkową małoletniej Z.M. W związku tym należy w sprawie rozważyć, czy w świetle zasady dobra dziecka, przedmiotem i celem ochrony powinna być także więź między małoletnią Z.M. a jej prawnymi dziadkami ojczystymi, w tym szczególnie babką A.M., będącą rodziną zastępczą tego dziecka. Z.M., urodzona [...] 2015 r., w chwili obecnej ma niemal ukończone 10 lat, uczęszcza do szkoły podstawowej. Dziecko w tym wieku jest już świadome, pozostaje przywiązane do osób, z którymi mieszka od urodzenia. Posiada świadomość własnego nazwiska, tożsamości.

Rozpoznając ponownie sprawę warto rozważyć, czy ochrona wskazanej więzi rodzinnej, która w świetle ustaleń faktycznych Sądów *meriti* ma stabilne fundamenty i jest spójna aksjologicznie z powszechnie przyjmowanym w naszym społeczeństwie systemem wartości, może stanowić w sprawie, zdaniem Sądu drugiej instancji, realizację i ochronę nadrzędnego interesu dziecka.

W ocenie Sądu Najwyższego Sąd drugiej instancji powinien zbadać aktualną sytuację dziecka i ocenić, czy jest to stan, na który składają się sytuacja emocjonalna, rodzinna, majątkowa i społeczna, odpowiadająca godnemu sądowej ochrony standardowi ogólnej wartości społecznej i zindywidualizowanego zespołu interesów osobistych i majątkowych dziecka – małoletniej Z.M.

Z przytoczonych względów na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego pozostawiając Sądowi Okręgowemu w Warszawie.

Adam Doliwa

Beata Janiszewska

Piotr Telusiewicz

(P.H.)

[r.g.]